

Education at a Glance: OECD Indicators – 2004 Edition

Summary in Hungarian

Pillanatkép az oktatásról: OECD Mutatók – 2004. évi kiadás

Összefoglalás magyarul

A változó gazdasági és társadalmi feltételek az egyének és nemzetek sikerében egyre növekvő szerepet szánnak az oktatásnak. A humán tőkét már régóta a munkanélküliség és az alacsony jövedelmek leküzdésének fő eszközeként tartják számon, de bizonyított, hogy ez számos, különféle, nem gazdasági jellegű előnnyel is összefüggésben áll, beleértve az egészség javulását és a nagyobb jólét-érzést is.

A tanulásból származó előnyök az egyre szélesebb körű képzésformákban való növekvő részvételhez vezettek – a legkisebb gyermekektől a késő felnőttkorban lévőkig minden korosztály képviselőjével. Amint a tanulás iránti kereslet nő és egyre szerteágazóbbá válik, a kormányokkal szemben megjelenő kihívás annak biztosítása, hogy a nyújtott tanulási lehetőségek költséghatékonyak legyenek és valós, dinamikus igényeknek feleljenek meg.

Pillanatkép az oktatásról – OECD Mutatók 2004 naprakész összehasonlító mutatókkal szolgál az oktatási rendszerek teljesítményéről, melyek a szakmai gondolkodás konszenzusát képviselik arra vonatkozóan, hogyan mérjék nemzetközi szinten az oktatás jelenlegi állapotát. A mutatók információt nyújtanak az oktatásba fektetett emberi és pénzügyi erőforrásokról, az oktatási beruházások megtérüléséről, valamint arról, hogyan működik és fejlődik az oktatás valamint a képzési rendszerek. A publikáció fő megállapításai a következők:

Az iskolában töltött évek az OECD-térségben

- Az OECD-országokban a jelenlegi oktatási programok időtartama alapján a **felnőtt népesség** átlagos **tanulmányi előmenetele** 11,8 évnek felel meg. Az OECD-átlag fölötti 18 országban az oktatásban eltöltött idő 11,8 és 13,8 év között mozog. A maradék 12 ország esetében nagyobb – több mint négy évnyi – a szórás: a legalacsonyabb 7,4 évtől 11,8 évig terjed (A1.1 táblázat).

A sikeres munkaerő-piaci belépéshez szükséges alapszintű képesítések

- Az összehasonlítható adatokkal rendelkező 20 OECD-országból 17-ben a **felső középiskolai végzettségűek** ¹ aránya a végzés jellemző korában lévő népesség arányában meghaladja a 70%-ot. Dániában, Németországban, Japánban, Norvégiában, Lengyelországban és Svájcban az érettségizettek aránya legalább 90%. A jelenlegi kihívást annak biztosítása jelenti, hogy a fennmaradó rész ne maradjon le: ez ugyanis társadalmi kirekesztéssel járhat (A2.1 táblázat).
- A 25–34 és 45–54 év közötti népesség tanulmányi előmenetelének összehasonlítása azt mutatja, hogy a **felső középiskolai képzést elvégző** egyének aránya szinte minden OECD-országban nőtt az utóbbi időben, néhányukban igen gyors ütemben: az országok kétharmadában ez az arány 70 és 95% között mozog a legfiatalabb generáció esetében. Jónéhány, hagyományosan alacsony oktatási szintű ország fokozatosan behozza lemaradását (A2.2 táblázat).

Magas szintű, felsőfokú képesítések

- Az összehasonlító adatokkal rendelkező 17 OECD-országban átlagosan a végzés jellemző korában lévő személyeknek jelenleg 32%-a **fejez be felsőoktatási alapképzést** , mely egyetemeket és hasonló képzést nyújtó intézményeket foglal magába. Ez a szám az Ausztriában, a Cseh Köztársaságban, Németországban és Svájcban jellemző 20% alatti értéktől az Ausztráliát, Finnországot, Izlandot és Lengyelországot jellemző 40% fölötti értékig terjed (A3.1 táblázat).
- Amit az a tanulmányi előmenetel méréséből is kitűnik, a **felsőoktatási végzettséggel rendelkezők** képzettsége nőtt az OECD felnőtt népességében. A növekedés nagy részét azonban viszonylag kevés országnak a felsőfokú végzettségűek arányában bekövetkezett jelentős növekedése tette ki (A3.4 táblázat).
- Az OECD-országok hallgatóinak átlagosan egyharmada **„morzsolódik le” a felsőfokú oktatásból** első diplomájuk megszerzése előtt (A3.2 táblázat).

¹ Magyarországon az érettségivel rendelkezők.

- Az OECD-országok viszonylatában átlagosan az egyetemi, vagy azzal egyenértékű tanulmányt folytató **végzősök** közel egyharmada szerez társadalomtudományi, gazdasági vagy jogi diplomát. A második legnépszerűbb a tudományhoz kötődő **tanulmányi terület** (műszaki, gyártási és építész szakok, az étellel foglalkozó tudományok, természettudományok és mezőgazdaság, matematika és informatika, nem számítva az egészségügyi és jóléti szakirányokat), melyből átlagosan minden negyedik hallgató diplomázik (A4.1 táblázat).
- Az OECD-országokban az egyetemen vagy azzal egyenértékű képzésben bölcsészettudományi, művészeti, oktatási, egészségügyi és jóléti szakokon **végzőknek** átlagosan több mint kétharmada **nő nemű**. Ezzel szemben a matematika és informatika szakon végzettek kevesebb mint egyharmada, a műszaki, gyártási és építészeti szakok végzőseinek pedig kevesebb mint egyötöde nő (A4.2 táblázat).
- A egyetemi vagy azzal egyenértékű oktatásban **végzett nők aránya** a legtöbb OECD-országban megegyezik a férfiakéval, vagy még meg is haladja azt; viszont a férfiak a nőknél még mindig nagyobb számban szereznek magas szintű kutatói végzettségeket, így például doktorátust (A4.2 táblázat).

A tanulási eredmények minősége az alapfokú oktatásban

- Egy kilenc ország bevonásával készített összehasonlításban négy ország (Görögország, Magyarország, Izland és Szlovénia) statisztikailag szignifikáns növekedést mutat 1991 és 2001 között **a 4. osztályosok olvasási-szövegértési készség terén nyújtott teljesítményében**. A növekedés mértéke a magyarországi 16 pont és a görögországi 41 pont közötti skálán mozog. Ugyanebben az időszakban Svédország teljesítménye viszont az 1991-es 513 pontról 2001-ben 498 pontra csökkent (A5.1 táblázat).
- Magyarországon **a diákok legjobban teljesítő negyedének** teljesítményjavulása növelte az átlagteljesítményt. Ezzel szemben, Svédországban a tanulók legjobban teljesítő negyedének teljesítménycsökkenése hozzájárult a svéd diákok átlagteljesítményének csökkenéséhez (A5.1 táblázat).
- 1991-ben **a lányok teljesítménye** mind a kilenc országban **felülmúlta a fiúkét**. Míg 2001-ben a legtöbb országban a lányok javára írható teljesítménykülönbség továbbra is jellemző volt, Olaszországban és Izlandon eltűntek a mérhető különbségek (A5.2 táblázat).

A tanulmányi eredmények minősége a középiskola vége felé

- Az OECD-országokban a 15 éveseknek körülbelül 10%-a tett tanúbizonytságot 5-ös szintű **olvasási-szövegértési készségről**, ami információ-értelmezésből, hipotézis felállításából (szaktudás igénybeveteléssel), valamint a várakozásoknak nem megfelelő koncepciók összeegyeztetéséből áll. Ez a százalékos arány Finnország és Új-Zéland 19%-ától Mexikó 1% alatti értékéig terjed. A tizenöt évesek átlagosan 12%-a csak a **legalapvetőbb olvasási-szövegértési készséget jelentő 1-es szintet** érte el, további 6% azonban még ezt sem (A6.1 táblázat).

- A **15 évesek** közül a **matematikában való jártasság** terén Japán diákjai érik el a legmagasabb átlagpontokat, bár pontjaik statisztikailag nem állnak távol két másik kimagaslóan teljesítő országtól, Korea és Új-Zéland diákjainak eredményétől. A **természettudományokban való jártasság** vonatkozásában Japán és Korea diákjai nyújtják a legmagasabb átlagteljesítményt (A7.1 és A7.2 táblázat).
- Bár az országok közötti átlagteljesítményben is nagy eltérések vannak, **az egyes országokon belül a tizenöt évesek teljesítményében tapasztalt ingadozás** ennek sokszorososa. Azonban, a teljesítményben mért jelentős különbségek az ország egészére vonatkozóan nem szükségszerűen járnak magas szintű teljesítménnyel. Mi több, a matematikában való jártasság terén legkisebb ingadozást mutató országokból öt – nevezetesen Kanada, Finnország, Izland, Japán és Korea – jelentősen az OECD-átlag felett teljesít, négyük pedig – Kanada, Finnország, Japán és Korea – a matematikai jártasság szempontjából legjobban teljesítő hat ország között van (A7.1 táblázat).

Nemek közti különbségek a tanulmányi eredményekben és a hallgatói magatartásban

- A 4. osztályosok szintjén az olvasási-szövegértési készségből a lányok általában jelentősen túlteljesítik a fiúkat, és 15 évesen a **nemek közti szakadék** az olvasás vonatkozásában általában jelentős (A9.2 és A9.3 táblázat).
- Matematikában a tizenöt éves fiúk általában a legtöbb országban némi előnyre tesznek szert; természettudományokban a **nemtől függő tendenciák** kevésbé körvonalazottak és egyenetlenebbek (A9.2 táblázat).
- A **polgári ismeretekben** a 14 évesek között kevés nemek közti különbség rajzolódik ki (A9.4 táblázat).
- A nőknek a férfiaknál jellemzően nagyobb **elvárásaik vannak a jövőbeni foglalkozásukkal szemben**, de a várakozások vonatkozásában az országok között mindkét nemnél jelentős eltérések figyelhetők meg (A9.1 táblázat).
- Az országok mintegy felében a nők a férfiaknál jobban szerették az **együttműködésen alapuló tanulást**, míg a férfiak a nőkkel szemben a legtöbb országban a **versenyre alapuló tanulást** részesítették előnyben (A9.5b táblázat).

Hallgatói részvétel és az iskola iránti elkötelezettség

- Átlagosan a **15 évesek** majdnem negyede negatívan nyilatkozik az **iskola iránti ragaszkodásról**, és minden ötödik diák beszámolt közelmúltbeli iskolai hiányzásról, késve érkezésről vagy lógásról (A8.1 ábra).
- A diákok Ausztriában, Svédországban és Svájcban különösen erős **iskola iránti ragaszkodásról**, míg Belgiumban, a Cseh Köztársaságban, Japánban, Koreában és Lengyelországban az átlag alatti ragaszkodásról számoltak be az iskola iránt (A8.1 táblázat).
- A legtöbb országban az **iskola iránt kevésbé ragaszkodó** diákok aránya iskolánként jelentősen eltért, a hallgatói részvételben azonban még nagyobb volt az **iskolák közötti különbség** (A8 mutató).
- Az egyéni hallgatók szintjén a **hallgatói részvétel és az iskola iránti ragaszkodás között csekély az összefüggés**. Ez azt feltételezi, hogy számos hallgató az iskola iránti ragaszkodás hiánya ellenére is rendszeresen jár iskolába, és viszont (A8.3 ábra).

- Ezzel szemben iskolai szinten **az iskola iránti ragaszkodás és a hallgatói részvétel** kéz a kézben halad és szorosan kapcsolódik az **iskolai teljesítményhez**. Ez azt jelenti, hogy azokban az iskolákban, ahol nagy az iskola iránti elkötelezettség, ott a tanulmányi teljesítmény is magas szintű (A8.3 ábra).
- Ez az elemzés konkrétan rámutat, hogy a viszonylag magas tanulmányi teljesítménnyel rendelkező tanulók jelentős hányada mégis alacsony iskola iránti ragaszkodásról számol be (A8.4 ábra).

Az oktatás foglalkoztatási előnyei

- A **foglalkoztatási ráták** a legtöbb OECD-országban a tanulmányi előmenetellel együtt nőnek. Kevés kivételtől eltekintve a felsőoktatásban végzetek foglalkoztatási rátája jelentősen magasabb, mint a felső középfokú oktatásban végzeteké. A férfiak esetében különösen nagy az eltérés a felső középiskolát végzetek és a felső középiskolai végzettséggel nem rendelkezők között (A10.1a táblázat).
- A felső középiskolai végzettségűnél alacsonyabbal rendelkező **nők foglalkoztatási rátája** meglehetősen alacsony. A felsőfokú alapképzésben végzett nőknél a foglalkoztatási ráta négy ország kivételével meghaladja a 75%-ot, de ez az arány minden országban a férfiaké alatt marad (A10.1a táblázat).
- A **foglalkoztatási rátákban jelentkező nemek közti különbség** a növekvő tanulmányi előmenetel hatására csökken. A felső középiskolai végzettséggel nem rendelkezők között 23% pont, a legmagasabb végzettségűek esetében pedig 11% pont az eltérés (A10.1a táblázat).

Egyéni jövedelemelőnyök

- A **képzés és a jövedelmek** egyenes arányban állnak egymással. A felső középiskolai képzés számos országban egy olyan fordulópontot jelent, amelyen felül a képzés jelentős többletjövedelemmel jár. A felsőoktatásban végzetek minden országban jelentősen többet keresnek, mint a felső középiskolát végzetek. A felsőfokú és felső középiskolai végzettségűek között általában lényegesebb jövedelmkülönbség van, mint a felső középiskolai és alsó középiskolai vagy még alacsonyabb végzettségűek esetében (A11.1a táblázat).
- A **felső középiskolai végzettségűnél alacsonyabb végzettségűek jövedelme a felső középiskolai végzettségűek jövedelmének 60–90%-a között mozog** (A11.1a táblázat).
- A **nők még mindig kevesebbet keresnek az azonos iskolai végzettségű férfiaknál** (A11.1b táblázat).

Képzés, a munka termelékenysége és a gazdasági növekedés

- A 14 OECD-országban a közelmúltban – az olvasási-szövegértési készségre kapott pontok alapján – **az emberi tőkéről** készített elemzések **a növekedésre gyakorolt jelentős pozitív hatást** mutatnak (A12 mutató).
- Az **emberi tőkeállomány** növekedése fokozza a munka termelékenységét, és egyben a technológiai haladás motorjaként is szolgál (A12 mutató).

- Az 1990–2000 közötti időszakban a munka termelékenységének növekedése a legtöbb OECD-országban legalább **az 1 főre jutó GDP-növekmény** felét tette ki (A12.1 ábra).
- Az OECD-térségben általánosságban a tanulmányi idő átlagos szintjének egy évvel való növekedése a becslések szerint 3–6%-kal emeli meg az egy főre jutó teljesítmény szintjét (A12 mutató).

Az oktatásba befektetett pénzügyi erőforrások

Egy hallgatóra jutó kiadások

- Az OECD-országok egy **általános iskolás tanulóra** 4819 amerikai dollárt, egy **középiskolás tanulóra** 6688 amerikai dollárt, egy felsőoktatási hallgatóra pedig 12 319 amerikai dollárt költenek, bár ezek az átlagok elfedik az országok kiadásai közötti jelentős eltéréseket. Az összes OECD-ország egyszerű átlaga alapján az országok 2,2-szer annyit költenek egy felsőoktatási hallgatóra, mint egy általános iskolai tanulóra (B1.1 táblázat).
- **A felsőoktatási intézményekre fordított kiadások**, a kutatás-fejlesztési (K+F) tevékenységet kivéve, átlagosan 7203 amerikai dollárt tesznek ki; ez az érték a Görögországban, Mexikóban, Lengyelországban és Törökországban költött maximum 4000 amerikai dollár, illetve az Ausztráliát, Belgiumot, Dániát, Írországot, Hollandiát, Svédországot, az Egyesült Királyságot és az Egyesült Államokat jellemző 8000 amerikai dollár közötti sávban mozog (B1.1 táblázat).
- Egyes OECD-országokban az egy felsőoktatási hallgatóra eső alacsony éves ráfordítás magas **egy felsőoktatási hallgatóra fordított teljes költséggel** jár, mivel a hallgatók hosszú ideig vesznek részt a felsőoktatásban (B1.3 táblázat).
- Az alacsonyabb ráfordítások nem jelentenek automatikusan alacsonyabb **oktatási színvonalat** is. Az általános- és alsó középiskolai szinten egy tanulóra jutó mérsékelt oktatási ráfordítással bíró Ausztrália, Finnország, Írország, Korea és Egyesült Királyság azon OECD-országok közé tartoznak, melyek a tizenöt évesek fő tantárgyokban nyújtott teljesítménye alapján a legmagasabb szintet érték el (A6 és B1 mutatók).
- Jelentős eltérések vannak a felsőoktatásra fordított pénz, illetve a felvett hallgatók arányában. Az erre vonatkozó adatokkal rendelkező 24 OECD-ország átlagában az oktatási intézményekre költött ráfordítások 24%-át bocsátják a felsőoktatás rendelkezésére, és ezen oktatási szintre a hallgatók 14%-a nyer felvételt (B1.4 táblázat).
- Az általános-, középiskolai és a felsőfokú szakképzésben résztvevő, nem felsőoktatási intézményben tanuló hallgatókra jutó **ráfordítások 1995 és 2001 között** legalább 29%-kal nőttek Ausztráliában, Görögországban, Írországban, Lengyelországban, Portugáliában, Spanyolországban és Törökországban. A felsőoktatási kiadások nem mindig tartottak lépést a felvettek számának gyors növekedésével (B1.5 táblázat).
- **1995 és 2001 között** az idevonatkozó adatokkal rendelkező 22 OECD-ország közül amerikai dollárban kifejezve hétben csökkent **az oktatási intézményekben egy felsőoktatási hallgatóra jutó ráfordítás**, míg az egy főre jutó GDP ugyanezen időszak alatt nőtt (B1.6 táblázat).

Az oktatásra fordított nemzeti jövedelem aránya

- Az OECD-országok együttes GDP-jük 6,2%-át költik oktatási intézményeikre (B2.1a táblázat).
- **1995 és 2001 között** az idevonatkozó adatokkal rendelkező 18 OECD-országból reál értelemben 17-ben több, mint 5%-kal nőttek az **oktatási intézményekre fordított köz- és magánkiadások**. Azonban, az 1990-es évek elejét jellemző trenddel szemben az oktatási intézményekre fordított kiadások elmaradnak a nemzeti jövedelem növekedésétől. (B2.1a és B2.2 táblázat).
- Kanada, Korea és az Egyesült Államok GDP-jüknek több, mint 2%-át költi a **felsőoktatásra**. (B2.1b táblázat).

A pénzeszközök állami és magánforrásai

- **Az oktatási intézményeket jórészt még mindig állami forrásokból finanszírozzák:** az oktatási intézményekben igénybevett összes pénzeszköz 88%-a közvetlenül állami forrásokból származik. A **magánfinanszírozás** azonban jelentős Koreában – ahol az összkidadások 43%-át képviseli, az Egyesült Államokban – az összkidadások egyharmadához közelítve, Ausztráliában és Japánban – az összkidadások majdnem egynegyedét teszi ki (B3.1 táblázat).
- Számos OECD-országban a **kormányok fizetik az általános- és középiskolai oktatás jelentős részét**, viszont a nevezett oktatási intézmények vezetését a magánszektorra hagyják. Ez szélesebb körű tanulási lehetőségeket biztosít anélkül, hogy akadályozná az alacsony jövedelmű családokból származó diákok részvételét az oktatásban (B3.2a és B3.3 táblázat).
- A **felsőoktatási intézmények** pénzeszközeinek sokkal nagyobb aránya származik **magánforrásokból**, mint az általános- és középiskolai intézmények esetében. A magánforrások aránya a Dániát, Finnországot, Görögországot és Norvégiát jellemző 4% alatti részesedéstől a koreai több mint háromnegyedes részesedésig terjed, de ebbe beletartoznak az állami forrásokból támogatott magán befizetések is (B3.2b táblázat).
- Az országok egyharmadában – Ausztráliában, Belgiumban, Kanadában, Magyarországon, Koreában, Hollandiában, Svédországban, az Egyesült Királyságban és az Egyesült Államokban – a **felsőoktatási intézmények ráfordításainak a háztartásokon kívüli magánszemélyek által fedezett része** legalább 10%-ot tesz ki (B3.2b táblázat).
- Az összes oktatási szintet figyelembe véve **az oktatási ráfordítások állami/magán részesedésének trendje** vegyes; egyes országokban az állami finanszírozás felé tolódik, míg másokban a magánfinanszírozás felé mozdul el. A magánkiadások felé tolódás a legtöbb esetben nem vezetett az állami szektor költési szintjének reál értékben való csökkenéséhez (B2.2, B3.2a és B3.2b táblázat).

A kormányzati költségvetések oktatásnak alárendelt része

- **Az OECD-országok összes állami ráfordításainak átlagosan 12,7%-át fordítják az oktatásra.** Az érték az egyes országoknál azonban eltéréseket mutat: a Cseh Köztársaság, Németország, Luxemburg és a Szlovák Köztársaság 10% alatti értéke és a Mexikót jellemző 24%-os érték között mozog (B4.1 táblázat).

- **Az oktatás állami finanszírozása** társadalmi prioritás, még azokban az OECD-országokban is, ahol egyéb területeken csekély az állami beavatkozás (B4.1 táblázat).
- **Az oktatásra fordított állami kiadások általában gyorsabban nőttek, mint az állami kiadások összessége**, viszont nem olyan gyorsan, mint a GDP. Az oktatásra fordított állami kiadások az összes állami kiadások százalékában 1995 és 2001 között Dániában, Mexikóban és Svédországban nőttek a leggyorsabban (B4.1 táblázat).

A háztartásoknak nyújtott kormányzati támogatások mértéke és jellege

- **A hallgatóknak és háztartásoknak nyújtott állami támogatások** leginkább a felsőoktatási szinten nyilvánvalóak (B5.1 és B5.2 táblázat).
- **A felsőoktatásra költött állami kiadások** átlagosan 17%-át **a hallgatók, a háztartások és egyéb privát gazdálkodó egységek támogatására** fordítják. Ausztráliában, Dániában, Új-Zélandon, Norvégiában, Svédországban és az Egyesült Államokban az állami támogatások az állami felsőoktatási költségvetésnek legalább 30%-át teszik ki (B5.2 táblázat).
- **A támogatások** általában sokkal nyilvánvalóbbak azokban a rendszerekben, ahol a hallgatóknak oktatásuk költségének legalább egy részét fedezniük kell (B5 mutató).
- **Támogatott diákhitel-rendszerek** működnek általában az országokban, ahol magas a felsőoktatásban résztvevők aránya. A legtöbb OECD-országban az állami támogatások kedvezményezettjeit nagy fokú megfontoltság jellemzi a támogatások elköltését illetően. Az erről beszámoló OECD-országokban a támogatások leginkább az oktatási intézményeken kívül kerülnek elköltésre, és ezen országok közül minden harmadikban kizárólag az oktatási intézményeken kívül (B5.2 táblázat).

A pénzeszközök elosztása az erőforrás- kategóriák között

- A felsőoktatási ráfordítás átlagosan egynegyede **a felsőoktatási intézmények kutatás-fejlesztési tevékenységére (K+F)** fordítódik. Az OECD-országok között a felsőoktatási intézményekben folyó K+F tevékenység hangsúlyában mutatkozó eltérés részben magyarázatot ad az 1 felsőoktatási hallgatóra jutó ráfordításokban mutatkozó különbségekre (B6.1 táblázat).
- Az OECD-országokban a felsőoktatási szint alatti szinteken **a folyó kiadások** az összkiadások átlagosan 92%-át teszik ki. Ezekben az oktatási szinteken négy kivétellel az összes OECD-országban a folyó kiadások legalább 70%-át **az alkalmazottak fizetésére** fordítják (B6.3 táblázat).

Az oktatáshoz való hozzáférés, részvétel és előmenetel

Az oktatásban várhatóan eltöltött évek száma

- 27 OECD-országból 24-ben **a diákok** általában 16–20 éven keresztül **vesznek részt hivatalos oktatásban**. Az országok között ennek mértékében fennálló eltérés a felső középiskolai oktatásba való beiratkozás különbségeiből adódik (C1.1 táblázat).
- **Az oktatásban várhatóan eltöltött évek száma** 1995 és 2002 között az összes összehasonlítható adattal rendelkező OECD-országban nőtt (C1.1 táblázat).

- Az OECD-országok felében, a 3–4 év közötti gyermekek több mint 70%-a beiratkozik óvodába vagy valamilyen általános iskolai előkészítőbe. A skála végén álló 17 éves diák várhatóan átlagosan 2,7 évet tölt majd a felsőoktatásban (C1.2 táblázat).
- Az OECD-országok többségében **a várakozások szerint a nők átlagosan 0,7 évvel többet töltenek az oktatásban**, mint a férfiak (C1.1 táblázat).

Belépés a felsőoktatásba

- Ma az OECD-térség minden második fiatalja **jár majd egyetemre vagy azzal egyenértékű képzésre** élete folyamán (C2.1 táblázat).
- Az OECD-országokban **egy 17 éves fiatal várhatóan átlag 2,7 évet jár majd felsőfokú képzésre**, melyből 2,0 évet egészidős képzésben² végez. Finnországban, Koreában és az Egyesült Államokban a hallgatók mintegy négyévnyi egész- és részdíós felsőfokú oktatásra számíthatnak (C2.2 táblázat).
- **A felsőfokú oktatásban való részvétel 1995 és 2002 között** Ausztria és Franciaország kivételével minden OECD-országban nőtt (C2.2 táblázat).
- **A felsőoktatásban tanuló hallgatók többsége állami intézményekbe nyer felvételt**, de Belgiumban, Japánban, Koreában, Hollandiában és az Egyesült Királyságban a legtöbb hallgatót magánfinanszírozású intézményekbe veszik fel (C2.3 táblázat).

A felsőoktatás nemzetköziesedése

- **2002-ben** az OECD-n és a jelen publikációban erről számot adó partnerországokon belül **1,90 millió hallgató nyert felvételt származási országán kívül**. Ez a korábbi évhez képest 15%-os hallgatói öszmobilitás-növekedést jelent (C3.6 táblázat).
- Öt ország (Ausztrália, Franciaország, Németország, az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok) fogadja **az OECD-térségben tanuló külföldi hallgatók** mintegy 73%-át (C3.2 Ábra).
- Abszolút számokban, a Franciaországból, Németországból, Görögországból, Japánból, Koreából és Törökországból származó hallgatók teszik ki **az OECD-országokból az OECD-országokba és partnerországaiba felvettek legnagyobb részét**. A partnerországok közül a Kínából, Indiából és Délkelet-Ázsiából származó hallgatók kerülnek felvételre a legnagyobb számban az OECD-országokba és partnerországaiba (C3.2 táblázat).
- **Az OECD-térségben** az adott országban a felsőoktatásba felvett összes hallgatóhoz viszonyítva **a felvett külföldi hallgatók százalékos aránya** 1% alatti aránytól az Ausztráliában és Svájcban elért közel 18%-ig terjed. Az országok méreteihez viszonyítva Ausztrália, Ausztria, Belgium, Franciaország, Németország, Svájc és az Egyesült Királyság veszi fel a legtöbb külföldi hallgatót, a felsőoktatásba felvételt nyert összes hallgatóhoz viszonyított százalékos arány alapján (C3.1 táblázat).
- Finnországban, Spanyolországban és Svájcban hat külföldi hallgató közül több, mint egyet igen magas szintű elméleti kutatóprogramokba vesznek fel (C3.4 táblázat).

² Magyarországon a nappali képzésben részesülők.

- **A szakirány** tekintetében Ausztráliában, Finnországban, Németországban, Svédországban, Svájcban és az Egyesült Királyságban **a külföldi hallgatók** legalább 30%-át természettudományi vagy műszaki szakokra veszik fel (C3.5 táblázat).

Az oktatásról a munkára való áttérés

- Az országokban **egy 15 éves fiatal átlagosan majdnem hat és fél évet tölt még hivatalos képzésben**. A tanulmányozott 28 országból 17-ben ez az időszak hat és hét és fél év között mozog (C4.1a táblázat).
- Egy 15 éves fiatal a várhatóan az oktatásban eltöltendő évek mellett az elkövetkezendő 15 évből várhatóan 6,4 évig tölt majd állásban, összesen 0,8 évet tölt majd munkanélküliként és mintegy 1,3 évet a munkapiacon kívül. Az országok közötti legjelentősebb eltérés a munkanélküliség átlagos időtartamában van (C4.1a táblázat).
- **A 27 OECD-országból 23 esetében a 20–24 évesek között az oktatásban részt vevő nők száma meghaladja a férfiakét**. A 20–24 éves korcsoportban a férfiak nagyobb valószínűséggel állnak alkalmazásban. A 20–24 év közötti korcsoportban az oktatásban részt nem vevők száma a legtöbb OECD-országban 50–70% közötti (C4.2a táblázat).
- Egyes országokban a tanulás és a munkavégzés többnyire egymást követi, míg más országokban egyidejűleg zajlik. Az európai országokban viszonylag gyakori **munka-tanulmányi programok** strukturált szakoktatási lehetőséget nyújtanak az elismert szakképesítésekhez. Néhány országban a kezdeti oktatás és a munka ritkán kapcsolódik össze (C4.4 ábra).
- A felső középiskolai végzettséggel nem rendelkező, és az **oktatásban részt nem vevő 20–24 évesek aránya** a 27 OECD ország közül csak nyolcban van 10% alatt. 11 országban ez a potenciálisan veszélyben lévő csoport a korcsoport 10–18%-át teszi ki, a maradék 8 OECD-országban pedig a korcsoport több mint 20%-a tartozik ebbe a kategóriába (C5.1 táblázat).
- A 20–24 éves férfiaknak ebbe a „veszélyeztetett” csoportba eső aránya a 27 országból 19-ben nagyobb, mint a nőknél; legfőképp Görögországban, Izlandon, Írországban, Olaszországban, Portugáliában és Spanyolországban. Dánia, Luxemburg és Törökország esetében azonban leginkább az ellentétes trend jellemző (C5.1 táblázat).

A tanulási környezet és az iskolai szervezet

A diákoknak tartott tanítás mennyisége

- 7 és 14 éves koruk között a diákoknak átlagosan 6868 **tanórájuk** van, amelyből 1576 órát 7 és 8 éves koruk között, 2510 órát 9–11 éves korukban, 2782 órát pedig 12–14 évesen kapnak (D1.1 táblázat).
- Az OECD-országokban a 7 és 8 év közötti tanulónak évi átlag 752 **kötelező tanórája** és évi 788 **tervezett osztálytermi tanórája** van. A tanterv szerint a 9–11 éveseknek a 7–8 éveseknél éves szinten mintegy 50 órával több tanórájuk van, míg a 12–14 éveseknek mintegy 100 órával több tanórájuk van, mint a 9–11 éveseknek. Ezek a számok azonban országonként jelentős eltéréseket mutatnak (D1.1 táblázat).

- **Az írás-olvasás, a matematika és a természettudományok oktatása** a 9–11 éves diákok kötelező tanulmányi idejének majdnem felét, a 12–14 évesek esetében pedig 41%-át teszi ki. Az országok között nagy különbségek tapasztalhatók a 9–11 éveseknél az írás-olvasás mint kötelező tantárgy tantervben szereplő arányában; ez a Portugáliában meghatározott 12%-tól a Szlovák Köztársaságban jellemző 31%-ig terjed (D1.2 táblázat).

Felső középiskolai felvételi politikák

- A 2002-ben az iskolaigazgatók jelentéseiből készített felmérés alapján a tanulók tanulmányi teljesítménye **a felső középiskolai felvétel leggyakrabban alkalmazott kritériuma**, bár az országok között jelentős eltérések léteznek. Finnországban, Magyarországon és Norvégiában a tanulók 80%-a olyan iskolába jár, ahol a tanulók **tanulmányi eredménye** mindig felvételi kritériumként szerepel, míg Spanyolországban ez az arány 10%-nál is kevesebb (D5.1 táblázat).
- Egyéb, leggyakrabban alkalmazott szempontok a **felvételi irányelvek** során, hogy a tanulónak mennyire van szüksége az adott képzési programra, mennyire érdeklődik iránta, illetve hogy az adott térségben van-e a lakhelye (D5.1 táblázat).
- A tanulók **csoportokba osztásánál** a leggyakrabban alkalmazott ismérv **a tanuló választása** az adott tárgy vagy képzés tekintetében; a diákoknak átlagosan mintegy 73%-a jár olyan iskolába, ahol mindig ezt a kritériumot alkalmazzák. Ezzel szemben Mexikóban a diákoknak majdnem fele olyan iskolákba jár, ahol sosem követik ezt a gyakorlatot. A tanulók csoportokba osztásánál a következő leggyakrabban alkalmazott irányelv annak biztosítása, hogy **különböző képességű** diákok kerüljenek egy csoportba, melyet gyakoriságban a hasonló korú tanulók egy csoportba osztásának gyakorlata követ (D5.3 táblázat).
- A Belgiumi Flamand Közösségében, Magyarországon, Írországon és Olaszországban az iskolák általában a tanulók felvétele és csoportokba osztása tekintetében egyaránt sokkal szelektívebbek a nemzetközi átlagnál. Ezzel szemben Spanyolországban és Svédországban az iskolák felvételi politikájukban a nemzetközi átlagnál kevésbé szelektívnek tűnnek, és a csoportokba osztásnál is ritkábban alkalmaznak szelektív politikát (D5.3 Ábra).

Osztályméret és diák/tanár arányok

- Az általános iskolai oktatásban **az átlagos osztályméret** 22 fő, de országonként eltérő; a koreai 36 tanulótól a Görögországban, Izlandon és Luxemburgban jellemző, ennek kevesebb mint felét kitevő osztályméretig terjed (D2.1 táblázat).
- **Az egy osztályba járó tanulók száma** átlag két tanulóval nő az általános és az alsó középiskola között, viszont **a tanár/diák arány** az oktatási szintek emelkedésével egyre növekvő éves tanulmányi időnek köszönhetően általában csökken (D2.1 táblázat).
- Az általános és középiskolákban **alkalmazott tanári és nem tanári személyzet száma** a Japánban, Koreában és Mexikóban jellemző, 1000 beiratkozott tanulóra jutó 81 fős létszámtól a Franciaországban, Magyarországon, Izlandon, Olaszországban és az Egyesült Államokban jellemző, 1000 tanulóra jutó legalább 119 főig terjed (D2.3 táblázat).

Tanári fizetések

- A **pályájuk közepén lévő** alsó középiskolai tanárok **fizetése** a Szlovák Köztársaságra jellemző, 10 000 amerikai dollár alatti összegtől az ausztráliai, németországi, japán, koreai, skóciai, svájci és egyesült államokbeli 40 000 amerikai dollár vagy efölötti összegig terjed (D3.1 táblázat).
- **Az egy tanóra jutó felső középiskolai tanári átlagfizetés** körülbelül 40%-kal meghaladja az általános iskolai tanítókét, bár ez a különbség Új-Zélandon, Törökországban és az Egyesült Államokban 5%-nál kevesebb; Spanyolországban viszont, ahol az általános- és felső középiskolai tanulmányi idő között legjelentősebb az eltérés, a 82%-ot is eléri (D3.1 táblázat).
- **A bértábla tetején meghatározott fizetések** mind az általános-, mind pedig a középiskolai oktatás esetében átlagosan mintegy 70%-kal magasabbak a kezdő fizetéseknél, bár országonként nagy eltérések tapasztalhatók annak függvényében, hogy hány évig tart, míg egy tanár végighalad a bértábla lépcsőin. Koreában például a bértábla tetején meghatározott fizetés a kezdő fizetéseknek majdnem háromszorosa, de 37 év alatt lehet elérni ezt a szintet (D3.1 táblázat).
- **1996 és 2002 között a tanári fizetések gyakorlatilag az összes országban reál értékben is emelkedtek**, a legjelentősebb emelés Magyarországon és Mexikóban ment végbe. Spanyolországban az általános-és felső középiskolai szinten ezen időszak alatt reál értékben csökkentek a fizetések (D3.3 táblázat).

A tanárok munkaideje

- **Az állami általános iskolákban a tanórák száma évi** átlag 803 óra, de ez a szám a japán 617 órától az egyesült államokbeli 1139 óráig terjed (D4.2 táblázat).
- **Az alsó középiskolai oktatásban a tanórák száma évi** átlag 717 óra, de ez a szám a japán 513 órától a mexikói 1167 óráig terjed (D4.2 táblázat).
- **A felső középiskolai oktatásban a tanórák száma évi** átlag 674 óra, de ez a szám a japán 449 órától az egyesült államokbeli 1121 óráig terjed (D4.2 táblázat).
- **A munkaidő tanítással töltött része** az általános iskolai szinten magasabb, mint a középiskolai szinten. A munkaidő tanítással töltött része mindkét oktatási szinten csak néhány országban haladja meg az 50%-ot (D4.1 táblázat és D4.2 ábra).
- **A tanárok munkaidejét szabályozó előírások** országonként eltérőek. A legtöbb országban a tanároknak hivatalosan le kell tanítaniuk egy meghatározott számú órát; egyes országokban azonban csak a heti, órákban kifejezett tanítási idő van meghatározva (D4 mutató).

A döntéshozatali feladatok eloszlása az alsó középiskolai oktatásban

- Mindent összevetve, a 2003. évi adatok alapján a **döntéshozatal** a leginkább központosított (központi és/vagy állami kormányzati szinten valósul meg) Ausztráliában, Ausztriában, Görögországban, Luxemburgban, Mexikóban, Portugáliában, Spanyolországban és Törökországban, ebből Görögországban (ahol a döntések 88%-át a központi kormányzat hozza meg) és Luxemburgban (66%) különösen meghatározó központi kormányzattal (D6.1 táblázat).

- Gyakoribb az **iskolai szinten** megvalósuló döntéshozatal a Cseh Köztársaság, Anglia, Magyarország, Új-Zéland és a Szlovák Köztársaság esetében, különösképpen pedig Hollandiában, ahol az összes döntést iskolai szinten hozzák (D6.1 táblázat).
- Az OECD-országokban az **oktatásszervezéssel kapcsolatos döntéseket** túlnyomó többségben az iskolák hozzák meg, míg a **tervezési és strukturális döntések** általában a kormányzat központosítottabb szintjeinek feladatai közé tartoznak. A **személyügyi vezetéséhez, valamint az erőforrások elosztásához és felhasználásához kapcsolódó döntések** esetében sokkal vegyesebb a kép (D6.2 táblázat).
- Az iskolák az általuk hozott döntéseknek csak kevesebb mint felében kapnak **teljes autonómiát**, körülbelül ugyanilyen arányban egy magasabb hatóság által előírt kereteken belül hoznak döntéseket. Viszonylag ritka azon döntések száma, amelyeket az iskolák más iskolákkal való tanácskozást követően hoznak meg. Az iskolák tervezési és strukturális kérdésekben sokkal kisebb valószínűséggel hoznak autonóm döntéseket, mint más tárgykörökben (D6.3 táblázat).
- **1998 és 2003 között a döntéshozatal a legtöbb országban, különösen a Cseh Köztársaságban, Koreában és Törökországban decentralizáltabbá vált.** A Belgiumi Francia Közösség és Görögország esetében viszont ellentétes trend volt megfigyelhető (D6.3 ábra).

A szokásos mutatók aktualizálásán túl ez a kiadás az alábbi új mutatókat is tartalmazza:

- **A5: Olvasási-szövegértési készség trendek** – a 9 év körüli tanulók olvasási-szövegértési készségének együttes és nemek szerinti felmérése.
- **A8: A tanulók tanulás iránti elkötelezettsége** – a tanulók tanulás iránti elkötelezettségének két dimenzióját vizsgálja: a hallgatók iskolához való ragaszkodását és az iskola életében való részvételt; és megmutatja, hogy ez milyen mértékű eltérést mutat az országok között.
- **D5: Hallgatói felvételi, elhelyezési és csoportba osztási politikák** – megvizsgálja ezeket a politikákat, melyek a felső középiskolai szintet érintik, ahol az oktatási rendelkezések nagyobb változatosságot mutatnak.
- **D6: Döntéshozatal az Oktatási Rendszerekben** – a kialakult döntéshozatali rendszereket vizsgálja, és körvonalazza, hogy melyik hatóság hozza meg a rendszer adott területeit érintő döntéseket, illetve milyen fokú autonómia jellemzi e döntéseket.

A szokásos mutatók felhasználásával számos *új elemzés* is közlésre kerül az alábbi témákban:

- A jövőbeni képzett munkaerő kínálatát befolyásoló demográfiai tényezők (A1 mutató)
- A tanulmányi előmenetel és a munkaerő aktivitása közötti kapcsolat trendjei (A10)
- A relatív jövedelmek összehasonlítása egy adott időszakon át összességében, és nemek szerinti bontásban (A11)
- A ráfordítások és a hallgatók megoszlásának összehasonlítása oktatási szintenként (B1)
- Az oktatásra fordított magánkiadások felbontása háztartási és egyéb magán jellegű ráfordításokra (B3)
- A beiskolázás módja a fiatal felnőttek életkora szerint (C1)
- A hallgatói mobilitás trendjei és a külföldi hallgatók által tanult tantárgyak elemzése (C3)
- Az oktatásról a munkára való áttérés kezelésének elemzése egy adott időszakon át (C4)
- Az alacsony szintű végzettséggel rendelkező fiatalok születési ország szerinti jellemzése (C5)
- A tanár-diák arány összehasonlítása az állami és magán oktatási intézményekben (D2)
- A tanárok által oktatásra fordított munkaidő aránya (D4)

Megjegyzés a Szerkesztők számára

A számok általában a 2002-es tanévre vagy a 2001-es pénzügyi évre vonatkoznak, az ettől eltérő esetek külön említésre kerülnek. A tizenöt évesek olvasási-szövegértési, matematikai és természettudományi készségére, valamint a tanulás iránti elkötelezettségére vonatkozó számok a Nemzetközi Tanulói Teljesítményértékelési Program (PISA) 2000. évi eredményeit tükrözik.

A könyvben megjelölt mutatók az OECD-országokra 2004. június 30-án vonatkozó adatokon alapulnak. Minden olyan, az országok által ezt követően eszközölt adatmódosítás, amely befolyásolja a mutatók értékeit, megtekinthető az OECD alábbi honlapján: www.oecd.org/edu/eag2004

A Vezetői Összefoglalóban használt kifejezések glosszárúma

Az oktatásra fordított összes közkiadás – magába foglalja az oktatásra fordított közkiadásokat (kormányzati kiadások), illetve a háztartásoknak (pl. megélhetési támogatás) és egyéb magánszemélyeknek nyújtott állami támogatásokat.

Egyetemi vagy azzal egyenértékű szint – a felsőfokú A ciklusú, illetve efölötti képzési programokra utal.

Emberi tőke – a munkában, készségekben és ismeretekben megtestesülő produktív vagyont.

Felsőfokú alapképzés (A ciklus) – az ISCED 5A szintjén lévő programoknak felel meg. Ezek főleg elméleti képzések, melyeknek célja, hogy egy magas szintű kutatóprogramba, illetve olyan, magas szintű szakértelmet kívánó szakmákba való bejutáshoz szükséges szakképzettséget nyújtsanak, mint például az orvostudomány, a fogászat vagy az építészet. Általában ide tartozik mind a felsőoktatási alapképzés (Bachelor), mind pedig a magiszteri (Master) fokozat, illetve ezek megfelelői.

Felsőfokú képzés – felsőfokú A és B ciklusú képzési programok, valamint a magas szintű kutatási programok.

Felsőfokú szakképzés (B ciklus) – az ISCED 5B szintjén lévő programoknak felel meg. Ezek általában a felsőfokú alapképzésnél (A ciklus) rövidebbek; gyakorlati, technikai és szakmai tudásra összpontosítanak a munkaerő-piacra való közvetlen belépés érdekében. Ennek ellenére az elméleti alapképzés bizonyos része is beletartozhat ezen képzéstípusba.

Foglalkoztatási arány – a foglalkoztatottak száma a teljes népesség százalékában.

ISCED – Az Oktatás Nemzetközi Szabvány Osztályozási Rendszere, amely az oktatási programokat különböző szintekbe sorolja be.

Magas szintű kutatási programok – olyan felsőoktatási programokra utal, amelyek közvetlenül egy magas szintű kutatási képzés pl. Ph.D. megszerzéséhez vezetnek.

Oktatási intézményekre fordított kiadások – az oktatást végző oktatási intézményekre fordított kiadásokat; és az oktatási tevékenységet nem végző oktatási intézményekben felmerülő kiadásokat – így például az oktatási rendszer adminisztrációjához kapcsolódó kiadásokat – egyaránt magába foglalja.

Partnerországok – az OECD/UNESCO Oktatási Világmutatók (WEI) programjában részt vevő országok: Argentína, Brazília, Chile, Kína, Egyiptom, India, Indonézia, Jamaica, Jordánia, Malajzia, Paraguay, Peru, Fülöp-szigetek, Orosz Föderáció, Sri Lanka, Thaiföld, Tunézia, Uruguay és Zimbabwe. Ezenkívül még beletartozik az OECD oktatási tevékenységében megfigyelői státusszal rendelkező Izrael is.

Tanulmányi előmenetel – a tanulmányi előmenetel az egyén által elvégzett legmagasabb szintű képzésnek az ISCED (Az Oktatás Nemzetközi Szabvány Osztályozási Rendszere) szerinti besorolása

Várhatóan az oktatásban töltött idő – az az átlagos időtartam, amit egy ötéves gyerek élete folyamán várhatóan a hivatalos oktatásban eltölt majd.

© OECD 2004

Ez az összefoglalás nem hivatalos OECD fordítás.

Ez az összefoglalás abban az esetben másolható, ha megemlítsre kerül az OECD szerzői joga és az eredeti kiadvány címe.

A többnyelvű összefoglalások az eredetileg angol ill. francia nyelvű OECD kiadványok kivonatos fordításai.

Az OECD Online Könyvesboltban díjmentesen állnak rendelkezésre.

www.oecd.org/bookshop/

További információ kérhető a Közügyi és Kommunikációs Igazgatóság Jogi és Fordítási Csoportjától.

rights@oecd.org

Fax: +33 (0)1 45 24 13 91

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal
75116 Paris
France

Látogasson el honlapunkra: www.oecd.org/rights/

